

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Základní umělecké školy ve výtvarném vzdělávání

General Art Schools in Visual Art Education

Veronika Čermáková

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Fišerová, Ph.D
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Výtvarná výchova a speciální pedagogika

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Základní umělecké školy ve výtvarném vzdělávání* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Vraném nad Vltavou, 10. 7. 2022

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Zuzaně Fišerové, Ph.D. za ochotu a rady při vedení bakalářské práce. Můj velký dík také patří lektorce a žákům (a též jejich rodičům) základní umělecké školy ve Vraném nad Vltavou za spolupráci a velkou ochotu a vstřícnost.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se věnuje problematice základní umělecké školy, cílem práce je ji zařadit do systému výtvarného vzdělávání.

Teoretická část vymezuje možnosti uměleckého vzdělávání, následně rozebírá zájmové a neformální vzdělávání a výtvarnou výchovu na základní škole. Největší pozornost věnuje výtvarnému oboru na základní umělecké škole. Na základě zjištěných informací zařazuje základní uměleckou školu do školského systému a popisuje její základní atributy a odlišnosti od jiných forem výtvarného vzdělávání. Bakalářská práce využívá konkrétního příkladu vzdělávacích programů základní umělecké školy a základní školy v obci Vrané nad Vltavou.

Praktická část je rozdělena na část výzkumnou a didaktickou. Zvolila jsem formu kvalitativního výzkumu. Na základě polostrukturovaných rozhovorů je zjišťován názor žáků, rodičů a lektorky na základní umělecké vzdělávání. Výzkum popisuje jejich zkušenosti se základní uměleckou školou, rozdíly oproti základní škole, zájmovému a neformálnímu vzdělávání. Opět klade důraz na výtvarné hledisko. Výzkumu se zúčastnilo osm respondentů, uvedený vzorek proto nelze zobecnit na celou populaci. Na základě výzkumu bakalářská práce shledává, že dotazovaní si rozdílů mezi různými formami výtvarného vzdělávání všimají a většina si zařazení školy do systému vzdělávání uvědomuje.

V didaktické části je popsán návrh, realizace a reflexe výukového celku pro pátý ročník I. stupně základní umělecké školy, ve kterém jsou využity znalosti z teoretické části práce.

KLÍČOVÁ SLOVA

základní umělecká škola; základní vzdělávání; výtvarná výchova; rámcový vzdělávací program

ABSTRACT

The bachelor's thesis is devoted to the problem of the General art school, the aim of the thesis is to integrate it in the system of visual art education.

The theoretical part defines the possibilities of art education, then it analyses the extracurricular and non-formal education and visual art education at Primary school. The most attention is paid to the visual art field at the General art school. Based on the information found, it classifies the Primary art school in the school system and describes its basic attributes and differences from other forms of art education. The bachelor thesis uses the specific example of the educational programmes of a General art school and a Primary school in the municipality of Vrané nad Vltavou.

The practical part is divided into research and didactic parts. I chose the form of qualitative research. On the basis of semi-structured interviews, the opinion of pupils, parents and the teacher on General art education is investigated. The research describes their experiences with General art school, the differences from primary school, leisure and non-formal education. Again, the emphasis is on the visual artistic aspect. Eight respondents took part in the research, therefore the sample cannot be generalised to the whole population. Based on the research, the thesis finds that the respondents do notice the differences between the different forms of art education and most are aware of the inclusion of school in the education system.

The didactic part describes the design, implementation and reflection of a teaching unit for the fifth year of the General art school, in which the knowledge from the theoretical part of the thesis is used.

KEYWORDS

General Art School; Basic Education; Art Education; Framework Educational Programme

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická část	8
1.1 Výtvarné vzdělávání v zájmovém a neformálním vzdělávání	9
1.1.1 Zájmové vzdělávání	9
1.1.2 Neformální vzdělávání	9
1.1.3 Volný čas	10
1.2 Charakteristika výtvarné výchovy na základní škole	11
1.2.1 Základní škola v systému vzdělávání	11
1.2.2 Výtvarná výchova na základní škole	12
1.2.3 Výtvarná výchova v rámcovém vzdělávacím programu	13
1.2.4 Školský vzdělávací program	15
1.3 Charakteristika výtvarného oboru na základní umělecké škole	16
1.3.1 Definice základní umělecké školy	16
1.3.2 Práva a povinnosti	16
1.3.3 Organizace	17
1.3.4 Hodnocení	17
1.3.5 Historie výtvarného oboru základní umělecké školy	18
1.3.6 Výtvarný obor v rámcovém vzdělávacím programu	20
1.3.7 Školní vzdělávací program	22
1.4 Základní umělecké školy ve výtvarném vzdělávání	23
2 Praktická část	25
2.1 Výzkumná část	25
2.1.1 Charakteristika výzkumu	25
2.1.2 Průběh výzkumu	25

2.1.3	Okruhy výzkumu	25
2.1.4	Popis základní umělecké školy ve Vraném nad Vltavou	26
2.1.5	Respondenti	27
2.1.6	Žák A	27
2.1.7	Rodič A.....	28
2.1.8	Rodič B.....	31
2.1.9	Žák B	33
2.1.10	Žák Y	33
2.1.11	Žák Z	34
2.1.12	Rodič Z.....	35
2.1.13	Lektorka.....	36
2.2	Shrnutí výzkumné části.....	40
2.3	Didaktická část.....	42
2.3.1	Návrh výukového celku.....	42
2.3.2	Realizace výukového celku	43
2.3.3	Reflexe výukového celku	43
Závěr.....		47
Seznam použitých informačních zdrojů		48

Úvod

Základní umělecká škola tvoří podstatnou složku uměleckého vzdělávání v České republice. Je specifická svou pozicí ve školském systému a svým vlivem na vzdělávání a výchovu dětí a mládeže. Základní umělecká škola významně přispívá k rozvoji kultury, je jedinečným systémem i v celosvětovém kontextu.

Přesto je někdy možné se setkat s lidmi, kteří základní uměleckou školu považují za tzv. kroužek, jehož úkolem je pouze zábavné trávení volného času. A nelze se tomuto názoru divit, instituce se sice nazývá „školou“, ale děti na výuku chodí dobrovolně, za úplatu, ve svém volném čase, a až po konci povinného vyučování na základní škole. Nicméně přesto základní umělecká škola kroužkem není.

Bakalářská práce se proto zabývá charakteristikou základních uměleckých škol – se zaměřením na výtvarný obor. Zabývá se stupněm vzdělávání odpovídajícím základní škole, jiným stupňům vzdělávání se v této bakalářské práci nebudeme věnovat. Snaží se vymezit rozdíly mezi výtvarným oborem základní umělecké školy a výukou výtvarné výchovy na základní škole. Klade si za cíl osvětlit, proč základní umělecká škola není kroužkem, čím je tedy tak specifická a jak na pozici základní umělecké školy nahlíží žáci, rodiče a pedagogové.

Teoretická část popisuje a rozebírá umělecké vzdělání na základě odborné literatury; výtvarný obor v rámci základní školy, základní umělecké školy a v oblasti zájmového a neformálního vzdělání.

Praktická část je rozdělena na dvě kapitoly – výzkumnou a didaktickou. Výzkumná kapitola vychází z rozhovorů s účastníky výtvarného oboru na základní umělecké škole, na jejich základě se snaží zjistit názor lektora, žáků a rodičů. Zajímá se o to, zda si respondenti uvědomují postavení základní umělecké školy v systému výtvarného vzdělávání a jak vnímají rozdíly oproti jiným možnostem výtvarného vzdělávání. Didaktická část popisuje návrh a realizace výukového celku pro základní uměleckou školu.

1 Teoretická část

Umělecké vzdělávání v České republice zahrnuje jednak formální vzdělávání ve školských institucích a jednak neformální vzdělávání.¹

V případě formálního vzdělávání se jedná o „*system aktivit uskutečňovaných ve školách nebo v odborných vzdělávacích zařízeních. Je zajišťována nebo podporována státem, věkově odstupňována od základního po vysokoškolské vzdělání, zakončení formálního stupně vzdělávání je potvrzováno dokladem o absolvování*“ (Hofbauer, 2014, s. 18). Uměleckému vzdělávání se věnují specializované umělecké školy a instituce a je zahrnuto v rámci všeobecného vzdělání na základních a dalších školách.²

Neformální vzdělávání zajišťují kulturní instituce a zařízení, nevládní neziskové organizace a další subjekty.³ Neformální výchova je „*cílená a strukturovaná aktivita mimo formální výchovný systém (např. činnost v útvaru zájmové činnosti, jako je zájmový kroužek, umělecký soubor nebo sportovní družstvo, členství ve sdružení dětí a mládeže). Zpravidla neprobíhá ve škole nebo v odborném vzdělávacím zařízení a nebývá zakončena udělením osvědčení*“ (Hofbauer, 2014, s. 19).

K zařazení základních uměleckých škol do systému výtvarného vzdělávání je nutné popsat výtvarné vzdělávání jak na základních uměleckých školách, tak na základní škole a v rámci zájmové a neformální činnosti.

¹ Národní ústav pro vzdělávání: Umělecké vzdělávání [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/uv.html>

² Petra, Šobánková. Tvoříme společně: metodika pro výtvarnou výchovu s proinkluzivními přístupy k uměleckému vzdělávání [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018 [cit. 2022-06-28]. Dostupné z: https://www.imuza.upol.cz/site/wp-content/uploads/2018/01/Tvorime_spolecne_Sobanova-a-kol..pdf

³ Národní ústav pro vzdělávání: Umělecké vzdělávání [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/uv.html>

1.1 Výtvarné vzdělávání v zájmovém a neformálním vzdělávání

1.1.1 Zájmové vzdělávání

Zájmové vzdělávání – dříve také nazýváno mimoškolní výchova⁴ – je popsáno ve školském zákoně takto:

§ 111 (1) Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech. (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – tzv. školský zákon)

Podrobněji zájmové vzdělávání popisuje vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání, která také blíže specifikuje školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Mezi střediska volného času patří oblíbené Domy dětí a mládeže, které mohou nabízet pravidelnou zájmovou činnost – zájmové kroužky, mimo jiné zaměřené na uměleckou zájmovou činnost. Například Dům dětí a mládeže Modřany na svých stránkách uvádí 25 kroužků zaměřených na umělecké činnosti jako je keramika, fotografie, nebo kresba a malba.⁵

Na rozdíl od základní a základní umělecké školy, zájmové vzdělávání nemá ve školském zákoně formálně vymezený školní rok. Vzdělávání se tak může vykonávat i mimo dny školního vyučování. Zpravidla se jedná o pravidelnou či příležitostnou zájmovou, výchovnou, rekreační nebo vzdělávací činnosti včetně možnosti přípravy na vyučování; táborem a obdobnou činností; osvětovou činností; nebo třeba individuální práci zaměřenou na rozvoj nadání dětí, žáků a studentů.

Vzdělávací hodina trvá dle zákona 60 minut.

1.1.2 Neformální vzdělávání

Jak bylo již zmíněno, neformální vzdělávání se koná mimo formální školský systém. Podle Láznovské je také specifické tím, že se koná ve volném či mimoškolním čase a může se

⁴ Láznovská, Lenka. Neformální umělecké vzdělávání pojmy, koncepce, organizace, formy, problémy a otevřené otázky. In: *Diskusní fórum Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí*. Praha: NIPOS, c2011, 2011, s. 82-91.

⁵ dostupné na <https://www.ddmm.cz/krouzky>

týkat všech věkových skupin obyvatel. Je vedeno profesionály i dobrovolníky. Rozvíjí schopnosti a dovednosti, kterým formální vzdělávání neposkytuje dostatek prostoru, přispívá k rozvoji osobnosti a pozitivně naplňuje volný čas. Napomáhá soudržnosti a zlepšování vnitřních vazeb společnosti.⁶

1.1.3 Volný čas

Zájmové a neformální vzdělávání se od sebe liší hlavně tím, že zájmové vzdělávání mohou provozovat pouze zařízení uvedená v zákoně a vyhlášce a vzdělávání se týká pouze dětí, žáků a studentů. Na druhé straně neformální vzdělávání mohou realizovat různé právnické osoby a může být určeno všem skupinám obyvatel.⁷

Co je ale pro zájmové vzdělávání i neformální vzdělávání podstatné, je, že se zvláště zajímají o vhodné a efektivní naplnění volného času.

Tento pojem má mnoho definic, Hofbauer ho popisuje jako *„čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností“* ale dále uvádí, že přesnější charakteristikou volného času je *„činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení“*.⁸ Podle Lázněvské volný čas skýtá vhodný prostor pro rozvoj osobnosti.

Mezi hlavní funkce volného času podle Hofbauera patří odpočinek (relaxace), zábava (nebo také regenerace duchovních sil) a již zmíněný rozvoj osobnosti.

Činnosti v zájmovém a neformálním vzdělávání tak podle mého názoru významně přispívají k nabídce uměleckých aktivit, poskytují svobodnou možnost si vybrat konkrétní zaměření činnosti dle schopností a preferencí jedince a umožňují mu tak aktivně trávit volný čas.

⁶ Lázněvská, Lenka. Neformální umělecké vzdělávání pojmy, koncepce, organizace, formy, problémy a otevřené otázky. In: *Diskusní fórum Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí*. Praha: NIPOS, c2011, 2011, s. 82-83

⁷ též s. 83

⁸ Hofbauer, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, s. 13

Šerák také zdůvodňuje důležitost neformálního a zájmového vzdělávání tím, že v současné době se vzdělávání značně zaměřuje na jednostranné prosazování ekonomické a kvalifikační funkce. Zájmové vzdělání se tak právě orientuje na vícestrannou kultivaci osobnosti, kdy samotná činnost může být důležitější než její výsledek.⁹

1.2 Charakteristika výtvarné výchovy na základní škole

1.2.1 Základní škola v systému vzdělávání

Základní škola je součástí vzdělávací soustavy podle § 7 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Zákon uvádí důležité charakteristiky základního vzdělávání, pro účely bakalářské práce uvádím pouze vybrané:

Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků (§ 36). Základní vzdělávání v základní škole má 9 ročníků a člení se na první stupeň a druhý stupeň – první stupeň je tvořen prvním až pátým ročníkem a druhý stupeň šestým až devátým ročníkem (§ 46). Základní škola se organizačně dělí na třídy (§ 23). Dle zásad a cílů vzdělávání (§ 2) má být základní vzdělávání poskytováno bezplatně¹⁰.

Pro základní vzdělávání se vydávají rámcové vzdělávací programy, které vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání. V jednotlivých školách a školských zařízeních se vzdělávání uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů (§ 3). Úspěšným ukončením vzdělávacího programu žák získá stupeň základního vzdělání (§ 45).

Školní rok začíná 1. září a končí 31. srpna následujícího kalendářního roku. Školní rok se člení na období školního vyučování a období školních prázdnin. Období školního vyučování se člení na pololetí (§ 24). Vyučovací hodina v základním, základním uměleckém, středním a vyšším odborném vzdělávání trvá 45 minut (§ 26). Ve školách

⁹ Šerák, Michal. Zájmové vzdělávání - jiná cesta za znalostmi. *Andragogika: čtvrtletník pro vzdělávání dospělých*. Praha: DAHA, 2006, 10(1), 18-20

¹⁰ nicméně dle § 123 školského zákona lze vzdělávání v základních a středních školách, které nejsou zřízeny státem, krajem, svazkem obcí nebo obcí, a ve vyšších odborných školách poskytovat za úplaty, která je příjmem právnické osoby, která vykonává činnost dané školy.

zajišťují vzdělávání pedagogičtí pracovníci (§ 7). Podle vyhlášky č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky je počet žáků ve třídě maximálně 30, nižší počet žáků je uveden pouze při výuce cizích jazyků.

Cílem základního vzdělávání (§ 44) je, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a byli motivováni k celoživotnímu učení. Žáci se mají učit tvořivě myslet a řešit problémy, komunikovat a spolupracovat, chránit své duševní i fyzické zdraví. Cíle a pojetí základního vzdělání pak podrobněji uvádí Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání¹¹.

1.2.2 Výtvarná výchova na základní škole

Podle Fulkové se umění a vzdělávání spojuje právě v předmětu výtvarná výchova.¹²

Výtvarná výchova patří mezi všeobecně vzdělávací předměty, prostupuje vzdělávání od prvního do devátého ročníku. V rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je zařazena do oblasti „Umění a kultura“, která žákům umožňuje *„jiné než pouze racionální poznávání světa a odráží nezastupitelnou součást lidské existence – umění a kulturu“*. Oblast rozvíjí citění, tvořivost a vnímavost k uměleckému dílu a k sobě samému i okolnímu světu.

Ve výtvarné výchově se využívají vizuálně obrazné znakové systémy jako nástroj k poznávání a prožívání lidské existence.¹³ Podle Fulkové tvoří výtvarná výchova specifickou oblast vzdělávání spojující oblast uměleckou, tvůrčí, kulturní, komunikativní, vizuální a sociální.¹⁴

Přesto může být výtvarná výchova někdy pokládána za méně důležitý předmět. S tímto názorem jsem setkala jak ve svém okolí, tak v publikacích věnující se výtvarné výchově. Například Kitzbergerová tvrdí, že výtvarná výchova *„bývá stále považována nejen žáky a jejich rodiči, ale často i členy vedení škol za oddechovou, nezávažnou disciplínu,*

¹¹Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021

¹² Fulková, Marie. Diskurs umění a vzdělávání. Jinočany: H & H, 2008

¹³Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021

¹⁴ Fulková, Marie. Diskurs umění a vzdělávání. Jinočany: H & H, 2008

případně za nutný, ale nepříliš podstatný přívažek k těm opravdu důležitým oborům“ (Kitzbergerová, 2014, s. 5), Nedoma zas uvádí, že *„přetrvává obecněji přijímaná představa o výtvarném umění, jehož funkce je v ní redukována na příjemnou, v zásadě únikovou kontemplaci vycházející více méně pouze z estetické libosti“* (Nedoma in Fulková, s. 156)

Údajné postavení výtvarné výchovy jako oddychové a vedlejší disciplíny tak možná souvisí s postojem společnosti, která výtvarné umění řadí spíše mezi činnosti určené volnému času. Fulková uvádí, že se s tímto konzervativním postojem státní i soukromé instituce stále potýkají.¹⁵

Výtvarná výchova se nezaměřuje na profesní přípravu umělců, ale na všestranný rozvoj žáka. Na rozdíl od základní umělecké školy, kam může žák docházet třeba jen na jeden obor, výtvarná výchova je jedna z mnoha částí všeobecného vzdělání. To lze vidět i v souvislosti s rámcovým vzdělávacím programem, který pracuje s tzv. průřezovými tématy a podporuje mezipředmětové vztahy. Je možné tak výtvarnou výchovu spojit například s předměty jako dějepis nebo výchova k občanství. V základních školách se také objevují programy (např. Začít spolu), které se vyhýbají přesnému rozdělení na předměty a podporují výuku v tematických celcích.¹⁶

1.2.3 Výtvarná výchova v rámcovém vzdělávacím programu

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání uvádí povinný obsah, rozsah a podmínky předmětu výtvarná výchova. Jak bylo již řečeno, výtvarná výchova spadá do vzdělávací oblasti Umění a kultura. Výtvarná výchova má zajistit, aby žáci splnili očekávané výstupy ve třetím, pátém a devátém ročníku. Pro účely bakalářské práce uvádím očekávané výstupy pouze devátého ročníku, minimální doporučené úrovni pro úpravy očekávaných výstupů se v bakalářské práci nebudu věnovat.

¹⁵ Fulková, Marie. Diskurs umění a vzdělávání. Jinočany: H & H, 2008, s. 156

¹⁶ dostupné na <https://www.zacitspolu.eu/o-programu/o-programu-zacit-spolu/>

Očekávané výstupy

Žák:

- VV-9-1-01** *vybírá, vytváří a pojmenovává prvky vizuálně obrazných vyjádření a jejich vztahů; uplatňuje je pro vyjádření vlastních zkušeností, vjemů, představ a poznatků; variuje různé prvky a jejich vztahy pro získání osobitých výsledků*
- VV-9-1-02** *zaznamenává vizuální zkušenost, i zkušenosti získané ostatními smysly, zaznamenává podněty z představ a fantazie*
- VV-9-1-03** *zachycuje jevy a procesy v proměnách a vztazích; k tvorbě užívá některé metody uplatňované v současném výtvarném umění a digitálních médiích – počítačová grafika, fotografie, video, animace*
- VV-9-1-04** *vybírá, kombinuje a vytváří prostředky pro vlastní osobité vyjádření*
- VV-9-1-05** *rozliší působení vizuálně obrazného vyjádření v rovině smyslového účinku, v rovině subjektivního účinku*
- VV-9-1-06** *interpretuje umělecká vizuálně obrazná vyjádření současnosti i minulosti; vychází při tom ze svých znalostí historických souvislostí i z osobních zkušeností a prožitků*
- VV-9-1-07** *ověřuje komunikační účinky vybraných, upravených či samostatně vytvořených vizuálně obrazných vyjádření*

V rámci učiva uvádí program tři hlavní oblasti: Rozvíjení smyslové citlivosti, Uplatňování subjektivity a Ověřování komunikačních účinků.

Oblast Rozvíjení smyslové citlivosti umožňuje žákovi „*rozvíjet schopnost rozeznávat podíl jednotlivých smyslů na vnímání reality a uvědomovat si vliv této zkušenosti na výběr a uplatnění vhodných prostředků pro její vyjádření*“.

Uplatňování subjektivity se skládá z činností, které žáka „*vedou k uvědomování si a uplatňování vlastních zkušeností při tvorbě, vnímání a interpretaci vizuálně obrazných vyjádření*“.

Ověřování komunikačních účinků jsou činnosti, které „umožňují utváření obsahu vizuálně obrazných vyjádření v procesu komunikace a hledání nových i neobvyklých možností pro uplatnění výsledků vlastní tvorby, děl výtvarného umění i děl dalších obrazových médií“.

Rámcový vzdělávací program dále uvádí pro oblast *Umění a kultura* minimální časovou dotaci 9 hodin, která se v 6. – 9. ročníku rozděluje mezi vzdělávací obory *Hudební výchova* a *Výtvarná výchova*.

1.2.4 Školský vzdělávací program

Konkrétní podobu výtvarné výchovy na jednotlivých školách lze najít ve školském vzdělávacím programu. Pro příklad uvedu školský vzdělávací program pro 6. – 9. třídu základní školy ve Vraném nad Vltavou¹⁷. Program je rozdělený do tří výše zmíněných oblastí, u kterých jsou poté uvedené výstupy, jednotlivé učivo a případně mezipředmětové vazby. Opět se tak ukazuje význam výtvarné výchovy jako přínosu ke všeobecnému rozvoji jedince.

Konkrétně lze uvést například tento výstup: „žák charakterizuje umělecké dílo s uplatněním hlediska historického vývoje“, což odpovídá očekávanému výstupu VV-9-1-06 a je zařazen do oblasti Uplatňování subjektivity. Mezi mezipředmětovými vztahy uvádí program například dějepis, věnující se uměleckým slohům různých epoch, nebo český jazyk, věnovaný dějinám literatury.

Kromě programů jednotlivých předmětů předkládá škola také programy určené průřezovým tématům, která přispívají k celkovému rozvoji osobnosti. Například v rámci osobnostní a sociální výchovy ve výtvarné výchově v sedmém ročníku má žák vytvářet autoportrét, který slouží k rozvíjení sebepoznání a sebepojetí.

¹⁷ dostupný z: <https://www.zsvrane.cz/vzdelavaci-program/>

1.3 Charakteristika výtvarného oboru na základní umělecké škole

1.3.1 Definice základní umělecké školy

Školský zákon definuje základní uměleckou školu jako druh školy (§ 7).¹⁸ Základní umělecké vzdělávání je popsáno v § 109 školského zákona – poskytuje základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech a také připravuje pro vzdělání na konzervatořích, středních a případně vysokých školách uměleckého nebo pedagogického zaměření.

Kromě školského zákona také základní umělecké vzdělávání usměrňuje vyhláška č. 71/2005 Sb. o základním uměleckém vzdělávání.

1.3.2 Práva a povinnosti

Na rozdíl od základní školy, základní umělecká škola neposkytuje stupeň vzdělání, nicméně spadá mezi školy a dle zákona mají žáci, studenti a zákonní zástupci jasně daná práva a povinnosti, například řádně docházet do školy nebo školského zařízení, řádně se vzdělávat a dokládat důvody své nepřítomnosti ve vyučování v souladu s podmínkami stanovenými školním řádem.

Nicméně je možné se dočíst, že si toto zákonní zástupci někdy neuvědomují. Například Bešťák uvádí, že řada žáků hudebního oboru nedocházela na jeden z povinných předmětů – hudební nauku, aby měli možnost navštěvovat další „kroužky“.¹⁹ Bešťák tuto situaci sice vztahuje na devadesátá léta, nicméně například základní umělecká škola ve Vraném nad Vltavou na tento problém upozorňuje i v souvislosti s distančním vzděláváním ve školním roce 2021/22. Někteří rodiče prý zneužívali distanční výuku a žáky omlouvali s odůvodněním docházení na „jiný kroužek“.²⁰

¹⁸ (3) *Druhy škol jsou mateřská škola, základní škola, střední škola (gymnázium, střední odborná škola a střední odborné učiliště), konzervatoř, vyšší odborná škola, základní umělecká škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem typy škol podle jejich zaměření pro účely jejich označování.*

¹⁹ Bešťák, Jindřich. Úvaha o základním uměleckém vzdělávání v období po 1. lednu 2005. *Talent: měsíčník pro učitele a příznivce základních uměleckých škol*. Ostrava: Ritornel, 2005, 7(5), s. 19-21

²⁰ *Zrcadlo: čtvrtletník obce Vrané nad Vltavou* [online]. 4. Vrané nad Vltavou: Obecní úřad Vrané nad Vltavou, 2021 [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://vranenadvltavou.cz/zrcadlo---obecni-zpravodaj/#obsah>, s. 24

1.3.3 Organizace

Stejně jako základní škola (viz kapitola 1.2.1) má základní umělecká škola pevně stanovený školní rok, který začíná 1. září a končí 31. srpna, člení se na pololetí a dělí se na období školního vyučování a období školních prázdnin. Vyučovací hodina trvá 45 minut.

Základní umělecká škola organizuje přípravné studium, základní studium I. a II. stupně, studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin a studium pro dospělé.

Dělí se na oddělení, lze zřizovat umělecký obor hudební, taneční, výtvarný nebo literárně-dramatický. Škola uskutečňuje vzdělávání podle vzdělávacích programů uvedených v § 3 školského zákona. V případě základní umělecké školy je platný rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání (podrobněji je mu věnována kapitola 1.3.6).

Vzdělání zajišťují pedagogičtí pracovníci.²¹ Potřebnou kvalifikaci učitele uměleckých odborných předmětů pak rozvádí zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.²²

1.3.4 Hodnocení

Hodnocení na základní umělecké škole poskytuje zpětnou vazbu pro žáky a rodiče – nutno říct, že pod vedením kvalifikovaného vyučujícího by měla být na profesionální úrovni. Dle Lisnera se dá hodnocení rozdělit na vstupní, průběžné a výsledné.

Vstupním hodnocením se zjišťuje, zda má žák dispozice pro studium na základní umělecké škole. Jedná se jednak o umělecké vlohy – jak je uvedeno v rámcovém vzdělávacím programu, základní umělecká škola slouží také jako místo k vyhledávání umělecky mimořádně nadaných jedinců. Pak se jedná i o samotné předpoklady ke vzdělávání – to sice nemusí být tak komplexní jako na základní škole, nicméně žák by měl prokázat alespoň základní připravenost ke vzdělávání. Dispozice mají velkou roli při vybírání žáků ke studiu, které probíhá formou talentových zkoušek. Kvůli poptávce, která často převažuje kapacitu tříd, si musí školy zvolit kritéria, kterými svou volbu odůvodní.

²¹ zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

²² zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, § 10

Při průběžném hodnocení pedagogové pracují se svými zkušenostmi a cítěním. Úkolem je vést žáka k dalšímu rozvoji, chyba by měla být vnímána jako příležitost ke zlepšení. V tom vidím přínos základní umělecké školy – žáci mají možnost si vytvořit vhodné vzdělávací návyky a motivovat se k celoživotnímu učení. Tím, že je studium na základní umělecké škole dobrovolné a žáci se mu věnují se zájmem, vytvoří si návyky přirozeně a beze strachu z udělení chyby, za kterou by třeba mohli být na základní škole potrestáni zhoršenou známkou.

Výsledné hodnocení žáka na konci pololetí může být provedeno klasifikací, slovně nebo kombinací obou způsobů. Na konci posledního ročníku studia prvního, druhého stupně a studia pro dospělé se konají závěrečné zkoušky, v případě výtvarného oboru se může jednat o závěrečnou výstavu výtvarných prací.²³

1.3.5 Historie výtvarného oboru základní umělecké školy

Základní umělecké školy svůj původ odvozují od soukromých městských hudebních škol, které vznikaly v 19. století a zahájily tak tradici organizovaného uměleckého vzdělávání.²⁴ V padesátých letech se hudební školy zařadily do jednotné školské soustavy, čímž získaly uniformní školní řád a osnovy. V roce 1958 bylo hudebních škol 280 a docházelo do nich 67 069 žáků.²⁵

V 60. letech se hudební školy začaly přetvářet na lidové školy umění a vznikaly další obory, mezi nimi i obor výtvarný (RVP ZUV, 2010, s. 8). Podle Roeselové byly lidové školy umění založeny již roku 1959 a „měly vyvážit úbytek hodin výtvarné výchovy na základních školách a ukončit nežádoucí soukromé vyučování hudby“ (Roeselová, 2003, s. 33).

²³ Lisner, Luboš. Hodnocení žáků v základní umělecké škole. Speciál pro ZUŠ: příloha časopisu Řízení školy. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 2014(2).

²⁴ Kudrlová, Jindřiška. Historie a současnost ZUŠ v ČR. In: Diskusní fórum Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí. Praha: NIPOS, c2011, 2011, s. 70-72

²⁵ Kljunić, Bojana. Český systém základního uměleckého vzdělávání je světovým unikátem. Učitel'ské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy. Praha: Josef Král 1883-, 2014, 117(40), 22-23

V období normalizace byly lidové školy umění zařazeny mezi školská zařízení²⁶ a neměly tedy ze zákona status školy. Stárek (a shodně Kudrlová) toto období považuje za možné vysvětlení názoru, že základní umělecké školy poskytují určitou formu volnočasového a zájmového vzdělávání. S tímto názorem se ztotožňuje i Bešťák. Stárek dále dodává, že v této době nebyla jiná možnost volnočasového vzdělávání a lidové školy umění tak činnosti zájmových kroužků nahrazovaly. To ale považuje za nepřesné Bešťák, podle kterého se v tomto období daly nalézt nejrůznější zájmové aktivity a činnosti, mimo jiné třeba v tzv. Pionýrácích. (Stárek, 2005) (Kudrlová, 2011, str. 70) (Bešťák, 2005)

Přesto si lidové školy umění udržely své zaměření na vzdělávání – na začátku osmdesátých let vznikají osnovy pro studium na lidových školách umění. Zdůrazňují důležitost estetické výchovy a spolupráci se základní školou. Zájmové studium (jak je tehdejší studium v osnovách nazváno) na výtvarném oboru mělo poskytovat základy výtvarného vzdělání a nadané žáky připravit na studium na středních a vysokých školách výtvarného směru. O důrazu na pedagogiku svědčí i to, že je v osnovách uvedený seznam studijní literatury, který má učitelé pomoci s orientací v oboru a v přístupu k dětem.²⁷

Jejich status se změnil až s novelizací školského zákona. Školy, od roku 1990 nazývané „základní umělecké školy“, se tak staly součástí systému uměleckého vzdělávání, mající atributy školy (již zmíněny v předešlých kapitolách) (RVP ZUV, 2010). Na začátku devadesátých let probíhalo v českém systému mnoho změn, objevily se dokonce domněnky, že lidové školy umění budou úplně zrušeny – lépe řečeno bude zanechán původní jednooborový hudební obor a ostatní obory, včetně toho výtvarného, budou převedeny do zájmových činností.²⁸ Nicméně základní umělecké školy tento tlak přestály

²⁶ Kudrlová, Jindřiška. Historie a současnost ZUŠ v ČR. In: Diskusní fórum Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí. Praha: NIPOS, c2011, 2011, s. 70-72

²⁷ Učební osnovy pro přípravné studium a 1. stupeň základního studia na lidových školách umění: výtvarný obor. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1981

²⁸ Kljunić, Bojana. Český systém základního uměleckého vzdělávání je světovým unikátem. Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy. Praha: Josef Král 1883-, 2014, **117**(40), 22-23

a jsou dodnes součástí vzdělávací soustavy v České republice, v roce 2017 fungovalo okolo pěti set základních uměleckých škol s celkem 240 tisíci žáků.²⁹

1.3.6 Výtvarný obor v rámcovém vzdělávacím programu

Za zásadní lze označit vznik rámcového vzdělávacího programu pro základní umělecké školství z roku 2010, jenž zajistil základní umělecké škole jednotný systém, který si poté školy uzpůsobí ve školském vzdělávacím programu. Stejně jako předešlé osnovy, rámcový vzdělávací program dělí studium na přípravné studium, základní studium I. a II. stupně, studium s rozšířeným počtem vyučovacích hodin a studium pro dospělé – organizace vzdělávání je podobná. Nicméně učivo je v osnovách rozpracováno na základě předmětů, které tvoří východisko vzdělávacího procesu. Ve výše zmíněných osnovách z roku 1981 se jedná o kresbu, malbu, grafiku, modelování, dekorativní činnosti, výtvarnou teorii a fotografování – v novějších osnovách z roku 2000 jsou předměty (plošná tvorba, prostorová tvorba, objektová a akční tvorba, výtvarná kultura) seřazeny do oddílů a učitel si vybírá látku, které v daném ročníku bude věnovat pozornost.³⁰

V rámcovém vzdělávacím programu je ale učivo rozděleno do dvou oblastí a konkrétní předměty jsou vytvořeny až ve školském vzdělávacím plánu. Základní umělecká škola tak získala větší vliv na vzdělávání a možnost odborně posoudit, co je nejvhodnější pro její žáky.³¹ Pro školu to představuje jak větší svobodu, tak ale také zodpovědnost a potřebu kvalifikovaných pedagogů, kteří mohou nejlépe posoudit, co je pro jejich žáky nejvhodnější.

Výtvarný obor na základní umělecké škole *„umožňuje žákovi prostřednictvím aktivní, poučené výtvarné činnosti využívat výtvarného jazyka jako uměleckého prostředku komunikace. Studium ve výtvarném oboru nabízí vedle nových možností vyjádření i témata*

²⁹ Slaninová, Romana. Rozvíjejí talent a učí žáky ocenit kvalitní umění. Týdeník školství. Praha: Sofiprin, 2017, 25(27), 5

³⁰ Roeselová, Věra. Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy. Praha: Univerzita Karlova, 2003.

³¹ *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů: v základním uměleckém vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010 [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/manual-pro-tvorbu-svp-v-zakladnim-umeleckem-vzdelavani/>

na základě vnímání okolního světa, umožňuje adekvátně reagovat výtvarnými prostředky, dává ucelený přehled o výtvarném umění, pomáhá vyhranit výtvarný názor a vnímá důležitost vlastní tvorby jako součást osobního naplnění“. (RVP ZUV, 2010, s. 37)

Vzdělávání je rozděleno do dvou hlavních oblastí – Výtvarná tvorba a Recepce a reflexe výtvarného umění.

Výtvarná volba pracuje s materiály a nástroji, žák se učí výtvarné techniky a základní dovednosti. Používá obrazotvorné prvky jako bod, linie, plocha, textura a další. Oblast umožňuje formovat vlastní tvořivý výtvarný projev.

Druhá oblast – Recepce a reflexe výtvarného umění – se týká vnímání, prožívání a poznávání vizuálních znaků. Žák pracuje s uměleckým dílem a objevuje náměty v okolním světě, žák se *„seznamuje s historií a vývojem výtvarného umění, uměleckou tvorbou v jednotlivých etapách a s využitím výtvarného jazyka v umělecké i mimoumělecké oblasti“.*

Výtvarný obor ověřuje očekávané výstupy na konci 7. ročníku I. stupně a 4. ročníku II. stupně. Pro srovnání uvádím očekávané výstupy I. stupně, které by odpovídaly očekávaným výstupům výtvarné výchovy žáků končící devátý ročník na základní škole. Mělo by se jednat o minimum učiva, které by měli žáci ovládat na konci studia. Na rozdíl od základní školy jsou zde výstupy rozdělené podle vzdělávacích oblastí.

Vzdělávací obsah oblasti Výtvarná tvorba

Žák:

přístupuje k tvorbě poznáváním a sebepoznáváním, podle svých individuálních schopností si stanovuje dílčí cíle, které dokáže realizovat

poznává a vědomě používá obrazotvorné prvky plošného i prostorového vyjádření (bod, linie, tvar, objem, plocha, prostor, světlo, barva, textura atd.), jejich vlastnosti a vztahy (shoda, podobnost, kontrast, opakování, rytmus, dynamika, struktura, pohyb, proměna v čase atd.) a jejich účinky dokáže porovnat a zhodnotit

využívá základní techniky vizuálně obrazného sdělení, prostorových činností včetně objektové a akční tvorby s využitím klasických i moderních technologií

vnímá smyslové podněty a vědomě je převádí do vizuální formy prostřednictvím výtvarného jazyka, inspiruje se fantazií nebo realitou, komponuje tvarové, barevné a prostorové vztahy, proměňuje běžné v nezvyklé

Vzdělávací obsah oblasti Recepce a reflexe výtvarného umění

Žák:

aktivně se seznamuje s historií a současností výtvarného umění, orientuje se v uměleckých slozích a směrech, používá základní výtvarné pojmy, na základě individuálních zkušeností a diskuzí si utváří vlastní výtvarný názor

respektuje odlišné výtvarné názory a individuálně si vybírá podněty z různých oblastí světové kultury

Rámcový vzdělávací program dále uvádí minimální hodinovou dotaci na jednotlivé obory – na I. stupni se jedná o 20 hodin.

Při výuce na výtvarném oboru v základním studiu je také omezený počet žáků – najednou se může vzdělávat maximálně 10 žáků.

1.3.7 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program umožňuje učiteli zvolit, pomocí jakých předmětů splní očekávané výstupy.³²

V základní umělecké škole ve Vraném nad Vltavou je učivo na prvním stupni rozděleno do čtyř předmětů (plošná tvorba, prostorová tvorba, výtvarná kultura a multimediální tvorba), které podrobněji rozepisují jednotlivé činnosti. Výuka I. stupně je rozdělena na dva bloky: 1. – 3. a 4. – 7. ročník. Kupříkladu v sedmém ročníku obsahuje předmět Výtvarná kultura výstup „žák v návaznosti na učivo ZŠ poznává jednotlivé období dějin umění“, který by odpovídal očekávanému výstupu v rámcovém vzdělávacím programu „žák se orientuje se v

³² Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů: v základním uměleckém vzdělávání [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010 [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/manual-pro-tvorbu-svp-v-zakladnim-umeleckem-vzdelavani/>

uměleckých slozích a směrech“.³³ Vzhledem k návaznosti na základní školu se dá předpokládat, že učivo na základní umělecké škole doplňuje učivo na škole základní a prohlubuje znalosti žáků.

1.4 Základní umělecké školy ve výtvarném vzdělávání

Základní umělecké školy jsme legislativně zařadili mezi školy. Tvoří zajímavý fenomén, jejich úkolem je žáky vzdělat, ale neposkytují přitom stupeň vzdělání. Stejně jako v základní škole jde o vzdělání formální – mající své místo ve školském zákoně, vzdělávací programy, řád a pravidla. Je podporováno státem a na konci studia dostává žák doklad o jeho absolvování. Spolu se školou se jedná o vzdělávání systematické a ucelené, připravující žáka na případné další stupně vzdělání.

Vzhledem k povinné školní docházce mají základní školy nesmírnou výhodu a zároveň i zodpovědnost v tom, že mohou ovlivňovat celou populaci. Základní umělecké školy poskytují své vzdělání pouze žákům, kteří se přihlásili dobrovolně a byli ke studiu přijati. Mají tak výhodu motivace žáků a jejich zájmu o vzdělávání v uměleckém oboru. Nicméně se žáků na základních umělecké školy hlásí více, než školy mohou přijmout, a vzdělávání tak nemůže být poskytnuto všem.

Výtvarná výchova na základní škole je povinná součástí vzdělávání, jejímž úkolem je i s dalšími předměty přispět k všeobecnému rozvoji osobnosti. Má proto jiné podmínky pro výuku – na II. stupni (6. – 9. ročník) má k dispozici pouze 9 hodin minimální časové dotace. V průměru se tedy jedná o 2,25 hodin na týden, které ale sdílí spolu s hudební výchovou. Samotný výtvarný obor I. stupně (1. – 7. ročník) na základní umělecké škole má týdenní minimální dotaci 20 hodin – v průměru cca 2,86 hodin týdně. Výtvarný obor na základní umělecké škole má také od státu garantovaný maximální počet 10 žáků na třídu – na základní škole je povinně snížený počet žáků pouze pro výuku cizích jazyků.

Úkolem základní umělecké školy je poskytnout základy vzdělání zatímco úkolem zájmového vzdělávání je naplnění volného času. Charakteristikou základního uměleckého

³³ Školní vzdělávací program základní umělecké školy Vrané nad Vltavou: Výchova je Příklad a Láska [online]. Vrané nad Vltavou: Základní umělecká škola Vrané nad Vltavou, 2002 [cit. 2022-07-03]. Dostupné z: <https://zusvrane.cz/o-nas/dokumenty-skoly/skolni-vzdelavaci-program/>

vzdělávání je také dlouhodobost a ucelenost, zajištěná rámcovým vzdělávacím programem, který by měl poskytnout uměleckým školám určitou záruku kvality.

Různé možnosti výtvarného vzdělávání se doplňují, mohou mít odlišné podmínky i zaměření a žák si tak může zvolit, jaká možnost mu vyhovuje. Základní umělecké školy mají v systému důležité místo a mohou žákovi poskytnout kvalitní ucelené vzdělání doplňující učivo na základní škole.

Zároveň základní umělecká škola již pracuje s projeveným zájmem žáka. Kromě rozvíjení nadání se žáci učí zodpovědnosti a trpělivosti, poznávají důležitost vlastní píle a potřebu trénovat své dovednosti – tyto zkušenosti žák může využívat po zbytek života. Přínos má základní umělecká škola tedy nejen pro budoucí profesionály v oblasti umění, nýbrž pro všechny žáky.

2 Praktická část

2.1 Výzkumná část

2.1.1 Charakteristika výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jak respondenti vnímají postavení základní umělecké školy v systému uměleckého vzdělávání.

Pro účely bakalářské práce jsem vybrala výzkum kvalitativní. Umožňuje získat podrobný popis situace a reagovat na místní situaci a podmínky, zkoumá jev v přirozeném prostředí. Často pracuje s omezeným počtem jedinců, získané informace nemusí být zobecnitelné na populaci. (Hendl, 2005) Ve výzkumu rozebírám situaci na základní umělecké škole ve Vraném nad Vltavou (podrobněji školu popisují v kapitole 2.1.4).

Výzkum provádím formou polostrukturalizovaného dotazování, které je charakteristické „*definovaným účelem, určitou osnovou a pružností celého procesu získávání informací*“ (Hendl, 2005, str 164). Polostrukturalizovaný rozhovor mi tak umožňuje přizpůsobit otázky jednotlivým respondentům a lépe reagovat na jejich sdělení.

2.1.2 Průběh výzkumu

Nejprve jsem kontaktovala lektorku výtvarného oboru na základní umělecké škole ve Vraném nad Vltavou. Lektorka souhlasila s účastí ve výzkumu a zkontaktovala své žáky výtvarného oboru a jejich rodiče, zda by byli ochotni se na něm podílet. Dohromady se zúčastnilo 8 respondentů.

Na začátku rozhovoru jsem účastníky informovala o anonymitě výzkumu, stručně uvedla téma bakalářské práce a potvrdila si jejich souhlas. Dále jsem je požádala o souhlas s pořízením zvukového záznamu, u dvou respondentů k nahrání z technických důvodů nedošlo.

2.1.3 Okruhy výzkumu

Rozhovor jsem rozdělila do několika oblastí.

1. V první oblasti jsem se ptala na základní informace – v případě žáků na dobu studia, jejich zkušenosti se základní uměleckou školou a případnou uměleckou budoucnost.

U rodičů jsem chtěla vědět, zda do základní umělecké školy chodili a jestli mají nějaký vztah k uměleckému vzdělávání. U lektorky mě zajímala dosavadní praxe a kvalifikace,

2. Poté jsem se ptala na důvod a motivaci k jejich vzdělávání (v případě lektorky vyučování) zrovna na základní umělecké škole,
3. Následně jsme rozebírali charakteristiku základní umělecké školy, její přínos a popis,
4. V závěru jsme probírali rozdíly oproti jiným druhům výtvarného vzdělávání.

2.1.4 Popis základní umělecké školy ve Vraném nad Vltavou

Pro účely výzkumu jsem vybrala Základní uměleckou školu ve Vraném nad Vltavou. Na škole jsem absolvovala I. a II. stupeň vzdělávání ve výtvarném oboru, mám s ní proto zkušenosti.

Základní umělecká škola byla založena 1. srpna. 1953 jako hudební škola, zřízená a vedená ředitelem Františkem Přenosilem. O pár let později vznikly pobočky v Jílovém u Prahy a v Davli. Výtvarný obor byl založen v roce 1989.

V současnosti vede školu ředitelka Pavlína Tomášová, škola má kapacitu 540 žáků a pedagogický sbor je plně kvalifikovaný.³⁴ Škola nabízí vzdělání v hudebním, tanečním a výtvarném oboru, mimo základní obory také nabízí kroužky při základní umělecké škole – např. v roce 2021 byl otevřen dramatický kroužek, který zatím nebyl zařazen do vzdělávání a funguje proto pouze v rámci doplňkové činnosti školy.³⁵

Výtvarný obor se vyučuje ve výtvarném ateliéru, který je vybaven malířskými stojany, lisem na tisk grafiky, keramickými pecemi, ale také počítačem, kamerou a projektorem k práci s digitální technikou. Vyučují zde dvě lektorky.³⁶

³⁴ Školní vzdělávací program základní umělecké školy Vrané nad Vltavou: Výchova je Příklad a Lásky [online]. Vrané nad Vltavou: Základní umělecká škola Vrané nad Vltavou, 2002 [cit. 2022-07-03]. Dostupné z: <https://zusvrane.cz/o-nas/dokumenty-skoly/skolni-vzdelavaci-program/>

³⁵ Zrcadlo: čtvrtletník obce Vrané nad Vltavou [online]. 4. a 3. Vrané n. Vltavou: Obecní úřad Vrané nad Vltavou, 2021 [cit. 2022-07-04]. Dostupné z: <https://vranenadvltavou.cz/zrcadlo---obecni-zpravodaj/#obsah>

³⁶ Školní vzdělávací program základní umělecké školy Vrané nad Vltavou: Výchova je Příklad a Lásky [online]. Vrané nad Vltavou: Základní umělecká škola Vrané nad Vltavou, 2002 [cit. 2022-07-03]. Dostupné z: <https://zusvrane.cz/o-nas/dokumenty-skoly/skolni-vzdelavaci-program/>

2.1.5 Respondenti

K výzkumu jsem sehnala 8 respondentů. Snažila jsem se o vzorek, rozhovor jsem vedla s respondenty z posledního ročníku I. stupně, respondenty z prvního ročníku I. stupně, třemi rodiči a jednou lektorkou. Vzhledem k širokému rozpětí jsem otázky pokaždé přizpůsobila věku a specifikům respondentů.

Z důvodu zachování anonymity u respondentů neuvádím jejich jména – pro přehlednost využívám písmena abecedy, jimiž mohu také znázornit případný vztah rodiče a žáka.

Lektorka – lektorka výtvarného oboru.

Žák A – žákyně prvního ročníku I. stupně

Rodič A – matka žákyně A

Žák B – žák prvního ročníku I. stupně

Rodič B – matka žáka B

Žák Y – žákyně sedmého ročníku I. stupně.

Žák Z – žák sedmého ročníku I. stupně

Rodič Z – matka žáka Z

2.1.6 Žák A

Žákyně A chodí kromě výtvarného oboru také na klavír, na hudební nauku a na tanec. Na výtvarný obor nastoupila po studiu na zájmovém výtvarném kroužku, žákyně to popisuje takto: „*To bylo vlastně pro malý. Pak mi to nabízeli na zušce a tam mi to pomohlo a chtěla jsem chodit i k Lektorce! A chodil tam i kamarád a chodila tam moje kamarádka.*“

Chodit do základní umělecké školy ji baví, ochotně popsala průběh výuky: „*No většinou si ze začátku pokaždé u výtvarky můžeme malovat, dáme si aktovky do takového kroužku, kde máme i svačit. Nejdřív si kreslíme, co chceme, a potom jdeme do kroužku, když si nás Lektorka zavolá – a tam si nás zavolá, co si dnes budeme dělat. Třeba když jsme měli vesmír, tak nám ukazovala vesmírné hvězdy, co si můžeme pak kreslit a tak. A pak děláme, co nám řekne, a pokaždé mě to strašně baví.*“

Letošní rok bylo dle žákyně celoroční téma věnované vesmíru. Kromě výtvarného oboru popsala také obor taneční a hudební: „*Ale dělali jsme i jiné věci. A třeba teď jsme – na začátku, to co vždycky nakreslíme, tak z toho pak uděláme takovou knížku. A ještě jsme to měli dokreslovat, ale jak Lektorka byla nemocná, tak jsme nemohli. A na tanečkách, tam nám dávají hudbu a my to musíme zatančit vždycky. A vlastně úplně netančíme, ale hrát si a tím tančovat. (...) A na klavír, tam se učíme písničku a máme to po číslech a to je desítka a to ti můžu pak zahrát. A na nauce si vždy opakujeme notičky a občas děláme playlist a děláme novou notičku.*“ Žákyni baví se učit a o všech činnostech mluvila velmi nadšeně – kromě hudby a tance si doma také kreslí a vyrábí, ale to pak „*už nestíhá*“.

Žákyně poté uvedla, že na škole výtvarnou výchovu sice nemají, ale občas něco vyrábí. Maminka vysvětlila, že ve třídě funguje program Začít spolu, v rámci něhož mají učivo rozdělené do tematických bloků a tvořivé činnosti tak probíhají mimo rámec vyučovaných předmětů. Žákyně poté popsala příklad výtvarných činností na základní škole: „*V úterý chodíme do takové knihovny, tak do ní jsme dělali takové záložky. A teď jsme zdobili prázdninové krabice na prázdniny. A to si vezmeme na dovolenou a tam si dáme různé věci z prázdnin, nebo třeba vstupenku do kina...*“

2.1.7 Rodič A

Matka A na základní uměleckou školu nechodila, protože se v dostupné vzdálenosti žádná nenacházela. Nicméně docházela na soukromé hodiny klavíru i výtvarného umění. Zdůrazňuje ale manželův vztah k základní umělecké škole: „*Manžel, ten je velký odchovanec zušky, od první třídy si to prošel celý, ve všech možných oborech. Chodil na hudební základku, tam byla i zuška součástí výuky, takže si to i docela intenzivně prošel. To byla základka s rozšířenou hudební výchovou a úzce spolupracovali se zuškou, takže všechny děti chodily na zušku a vlastně i v rámci vyučování něco učila i zuška. Takovej hybrid to byl. A strašně rád na to vzpomíná.*“

Nastoupení žákyně A do ZUŠ odůvodňuje takto: „*Tak možná ono nešlo ani o zušku, ale o ten konkrétní kroužek – ona chtěla tančovat a když zuška otevřela tanec, tak začala chodit do zušky. Asi kdyby ho otevřeli jinde, tak by začala chodit jinde, to byla asi souhra náhod. Samozřejmě, klavír (ona tedy chodí na hudební, výtvarný a taneční obor), tak to bylo vcelku jednoznačný, že půjde do zušky, tam byl z její strany zájem, že chce hrát na*

klavír a ta výtvarka – tam sehrála roli Lektorka – jakmile dozněla do věku, kdy tam může chodit, tak mi bylo jasné, že to je přání, který my jsme podpořili, že chce k Lektorce, takže hnedka přestoupila.“ Předtím chodila na zájmový výtvarný kroužek ve Vraném nad Vltavou určený pro mladší děti, maminka ho označila za „přípravku“. Jakmile ale žákyně dospěla do školního věku, přestoupila na základní uměleckou školu. Tento výtvarný kroužek prý spolupracuje se školou – vzhledem k tomu, že se do prvních ročníků hlásilo příliš žáků, vytvořili na kroužku další kurz i pro starší děti. Škola ani kroužek si tedy nekonkurují – jedna z lektorek kroužku dokonce začala vyučovat výtvarný obor na základní umělecké škole.

Přínos školy maminka vidí v tom, že má „nejširší nabídku těch volnočasových kroužků“. Ve Vraném nad Vltavou a ani nejbližším okolí není jiná možnost – především v rámci hudebního a tanečního oboru. Na základní škole je poté kroužek keramiky, nicméně ten je úzce zaměřený.

Cení si také práce Lektorky: „*Lektorka to má krásně postavený, opravdu. Ten výtvarný obor je pojatý komplexně. A dotknou se tam všeho, myslím. My jsme s manželem architekti, takže k tomu výtvarnému oboru máme docela blízko, takže v tom děti hodně podporujeme. A právě ta komplexnost nám přijde moc fajn. (...) Teď, jak už jsme v zušce delší dobu – na výtvarku a klavír chodíme rok, ale na tanec, tam chodila na přípravu, takže už třetím rokem – tak mi přijde fajn, že ta zuška pořádá mraky akcí, kde jsou i rodiče trochu zataženi, tak to je super.“*

Nicméně základní umělecké škole vytýká prostorové omezení, ve škole není vhodné místo na čekání mezi kroužky, což pak limituje i jejich volbu. „*My nemůžeme takhle maličké dítě pustit samotný, takže některý věci nám takhle vypadávají. Teď to máme postavený tak, že jestli nevyjde rozvrh, tak budeme muset některý kroužky vyškrtnout, že samotnou ji nepustíme. A je to hrozná škoda, že tam nejsou ty možnosti.*

Nebo ta spolupráce školy a zušky – v tomhle vnímám, že moc nefunguje, byť spolu asi komunikují a v jiných vazbách je to super, ale tady – co s tím dítětem, když mu začne škola, ale nezačne ještě družina a nezačne ještě zuška – tak vlastně, kde tam má být...? A družina je v tomhle nepoužitelná, protože tam mají otevřený a zavřený bloky. A díky tomu nám třeba nějaký obory utečou. Že se to nevejde do toho bloku. Takže teď jsme třeba uvažovali,

že hudební nauku úplně vypustíme, protože je to pro nás organizačně strašně náročný. Vyzvednout ze školy, na zušku, domů... A je to škoda, protože ta nauka ji baví, má skvělou paní učitelku. Ale tyhle organizační problémy tam jsou. Kdyby mohla někde počkat tu tři čtvrtě hodinu, tak by to bylo velký usnadnění.“ Z časových důvodů tak žákyně chodí už jen na jeden zájmový sportovní kroužek – a to spíše z organizačních důvodů, na kroužek chodí její bratři a je to tak pro rodinu snazší sjednotit.

Ačkoli maminka nazývá studium na základní umělecké škole „kroužkem“, uvědomuje si mezi nimi rozdíly: „Zuška počítá s tím, že tam ty děti budou dlouho a mají nějaké směřování a postupně se posouvaj. Kdežto v těch kroužkách mám pocit, že počítají, že tam bude dítě do konce školního roku. Že tam nemají úplně tu vizi a směřování, kam se to bude posunovat. Třeba na těch tanečkách, tam mají i nějaký otevřený hodiny, tak vidím, jak se to posouvá, i jak to má ta učitelka v hlavě srovnaný, že se teď naučí tohle a pak se budou učit tohle. Že hodně počítá s tím, že půjdou všichni dál a dalším rokem navazují na to, co se naučili předtím. A možná to je opravdu ten rozdíl, že ta zuška je hodně o tom učení, vlastně ve všech těch oborech. Třeba ta výtvarka je sice hodně hravá – což ale z povahy toho oboru je – kdežto ty ostatní kroužky – tedy aspoň ty, co jsme zažili, tam to není o tom učení, ale spíš o tom vylítat se a tak... což je ale taky strašně super. Ale ta zuška, ta prostě je o tom učení. Pak ten dril, ten prostě taky musí nastoupit, nejen u těch hudebních oborů, kde je jasný, že když nebudou trénovat, tak to nepůjde. Ale třeba i už u toho tance, tak si holky uvědomujou, že když to nebudou na tom tanci trénovat, tak se to prostě nenaučí.

Asi se to víc blíží tomu systému školy, je to o tom učení, byť hravou formou a zábavnou pro děti. Ale to ostatní, co jsme chodili – ono toho teda nebylo tolik – tak to nebylo tolik o tom učení. Když opomenou nějaký plavecký kurzy, kde to samozřejmě o učení taky je. Ale když jsme chodili na nějaký zpívánky, tanečky, tak je pravda, že ty děti byly menší, takže o tom možná ani moc nemohli uvažovat...

Vnímám, že je to opravdu bližší tý škole, že ty ostatní kroužky, ty opravdu nejsou o tom. Tady ta i kontinuita vzdělávání je. Asi primárně to nevnímám, spíš jsem o tom ještě nepřemýšlela. Ale takhle, když se o tom bavíme, tak určitě musím souhlasit, že mi to přijde, že to ty atributy školy má.. I vlastně co se týče toho přezkušování. Oni nás teda na těch oborech neznámkujou – ale to ani ve škole neznámkujou. I to vysvědčení, to běží i na tý

škole, to je pravda.“ Maminka dále oceňuje, že učitelé spíše hodnotí slovně a povídají si o práci – podobně prý pracují i učitelé na základní škole.

Na zdejší umělecké škole také oceňuje to, že spolu umělecké obory spolupracují a nejsou úzce vyhraněné. Škola tvoří workshopy, součástí výtvarné vernisáže bývá také hudební vystoupení a na oplátku se některé hudební akce konají v uměleckých prostorech výstavy. Na výtvarném oboru pak například vytváří videa a pracují i se zvukem – obory spolu komunikují.

2.1.8 Rodič B

Matka B na základní umělecké škole nestudovala, nicméně docházela na soukromé výtvarné hodiny k malíři. Jako možný důvod uvádí, že si výtvarné studium rozmyslela až ve čtvrté třídě, „což už je na tu zušku celkem pozdě. Protože vím, že se tam většinou hlásí od první třídy a možná se (rodiče) báli, že už nenaskočím s těmi technikami“. O vztahu k výtvarnému umění uvedla, že chtěla jít na Umprum, ale nakonec se pod tlakem rodičů na žádnou výtvarnou školu nepřihlásila. V současnosti vede dvakrát týdně výtvarný kroužek pro menší děti. „Já jsem tam dělala s lektorkou, co teď dělá v zušce, a já jsem tam zaštitění měla pedagogem výtvarné výchovy. Ted' tam mám holku, co dělá arteterapii. Mě to baví, já hrozně ráda tvořím a jsem kreativní, ale nemám to vystudovaný. Je dobrý si tam vždy nějakýho profesionála najít, i pro ty rodiče, aby měli jako nějaký pocit... – ,prostě profesionál'.“

Maminka má tři děti, všechny chodí na výtvarný obor do základní umělecké školy: „Já s nima odmalinka dělala výtvarný věci, jsem výtvarně založená a chtěla jsem, aby to rozvíjely a hledala jsem pro ně vlastně nějaký kroužek, který by je v tomhle oboru podporoval. A když jsme se přestěhovali do Vraného, tak zuška byla jasná volba. Tak jednak, protože jsem chtěla, jednak protože ta úroveň je tady velmi vysoká a Lektorka, to je tady takový fenomén. A když chcete mít dítě pod vlivem nějakýho člověka – dobrýho pedagoga – tak Lektorka tohle určitě splňuje. Takže to bylo jasný. Oni začali chodit na Modrou lišku³⁷, nejstarší ještě furt chodí. A všichni chodí do zušky... Chtěli jsme kvalitní výtvarné vzdělání a to ta zuška tady ve Vraném splňovala. Takže to tady bylo jednak to, že je to blízko, že si tam dojdou. A druhak je to pro mě opravdu kvalitní. Takže to se potkalo.“

³⁷ zájmový výtvarný kroužek pro děti

A v čem tu „kvalitu“ vidíte?

„Já jsem viděla to, jak Lektorka s dětmi pracuje, ten lidský přístup, takový celistvý, bych řekla. Líbí se mi časová dotace, ta lekce prostě trvá nějaký dvě hodiny. Protože některé děti, co to chtějí, baví je tvořit a realizovat, tak je to už nějaký časovej úsek, kdy můžou něco udělat. Já mám v Lišce třičtvrtěhodinovky s malýma dětma, protože neudrží tu pozornost. Ale pak jsou tam děti, které by potřebovaly a chtějí víc. A myslím si, že děti když šly k Lektorce, tak se dostali do toho věku, kdy chtěly a zvládly ty dvě, dvě a půl hodiny pracovat. A je tam dobrý zázemí, ten ateliér je dobře vybavený, je to velmi příjemný.“

Děti s jiným výtvarným vzděláváním zkušenosti nemají – maminka se snaží o vyvážené trávení volného času a děti tak ještě chodí na sportovní kroužky. Nicméně nejstarší dcera chodila v minulosti do Domu dětí a mládeže: *„Ale to DDM fungovalo dost podobně jak zuška. To byl ateliér, kam děti chodily týdně na dvě hodiny a učily se zvládat techniky. Byl to ‘Ateliér pro menší děti’ – ona to lektorka měla odstupňovaný, měla nějakou vejšku na akademii, sochařinu.“*

Cítíte jako lektorka výtvarného kroužku rozdíl oproti základní umělecké škole?

„Oni tím, že na to mají víc času a přicházejí tam, když jsou starší, tak dokážou pracovat mnohem soustředěněji a dosáhnout lepších výsledků. To neznamena jen jako práci jako takovou – ty ‚výrobky‘, ale i ten proces, jak se naučí tu techniku, do jaký hloubky se dostanou – to proto má zuška mnohem lepší podmínky než ten kroužek. Kroužek je jako v úrovni zájmový činnosti a zuška je něco, co mě hodně baví a chci se tomu věnovat a to rozvíjet, dát tomu víc prostoru, energie...“

Pravda, že ta zuška pracuje víc s tím pedagogickým přístupem, s tou školou a vzděláváním. To DDM bylo... tam jsem to tolik nevnímala, že by tam tolik byla ta... pedagogická činnost. Byla možnost něco dělat, učit se tu techniku, ale je fakt, že ten kantor v tý zušce, má zmáklou tu pedagogiku. On ví, jak to ty děti naučit. Ale u tý lektorky v DDM, tam – ale ona byla taky mladá – tam jsem to prostě nevnímala... Lektorka je hrozně vyučená a druhá lektorka vlastně taky, takže ony prostě ví, jak to dětem zprostředkovat, je tam ta přidaná hodnota.“

Maminka pak také výtvarný obor srovnává s výtvarnou výchovou na základní škole, která je podle jejího názoru nekvalitní: „*Je to kopírování výrobků za účelem vytvoření dalšího, stejně ošklivého výrobku. Není tam jako žádný proces, zvládnutí techniky a není tam moc prožitek v té tvorbě (....). V tom kroužku – já se snažím, když vedu ty naše, dětem vysvětlit techniku a nechat je, ať si tím projdou, tím procesem učení. Jediný, co koriguju je, když tu techniku opravdu hodně nezvládaj, když tam daj tolik vody, že to štětcem prodlábnou... ale jestli namalují fialovou rybu nebo modrýho čápa, mi je jedno. A u tý zušky to je podobně, Lektorka je nechává dělat i jejich pohled na věc, nechává jim prostor pro fantazii a je tam jen podpora v tý technice. Není tam to šablonovitý zadání.*“

Také velmi zdůrazňuje roli a vliv konkrétního pedagoga. Přínos základní umělecké školy vidí hlavně v rozvoji kreativity, ale také v procesu tvorby, který děti nemají „*zadarmo, to si musí vysedět, projít si tím.*“

2.1.9 Žák B

Bohužel se mi se žákem nedařilo příliš navázat kontakt – na většinu otázek odpovídal „*nevím*“, nebo jednoslovně, rozhovor byl tedy kratší.

Žák na základní umělecké škole studuje jeden rok. Dále má zkušenost s flétnou a začíná studium klavíru. Kromě základní umělecké školy se po škole také věnuje fotbalu či florbalu. Chodil také na výtvarný kroužek, který vede jeho maminka. Na to, proč studuje zrovna na základní umělecké škole, si příliš nepamatuje. Doma si moc nevyrábí.

Na základní umělecké škole hlavně kreslí a modelují – práce z hlíny ho baví nejvíc. Lektorka na začátku řekne, co budou dělat a občas to i ukáže, žáci sedí v kroužku.

Před pár dny byla výstava a žák popisoval své výrobky, letošním tématem byl vesmír. Na tématu pracovali „*celý rok*“, avšak žáka to bavilo, uvedl, že je vesmír jeho oblíbené téma. V základní škole žádné téma nemají, činnosti se spíše střídají: „*Záleží, jakej je to den, jestli třeba Vánoce, nebo tak... třeba jsme dělali svatomartinskýho koně.*“

2.1.10 Žák Y

Na základní uměleckou školu chodí od druhé třídy, letos absolvuje. Přemýšlí, že by se v budoucnu mohla věnovat práci s designem, nicméně teď se spíše zajímá o vědu a pravděpodobně tedy umělecké vzdělání nevyužije.

Začátek studia na základní umělecké škole si příliš nepamatuje: „*Mě vždycky bavilo malovat, přišlo mi to zajímavý, umět namalovat to, co vidím. Takže to by bylo spíš teď, proč jsem zůstala v tý zušce, ale nevím v tý druhý třídě... Možná kvůli rodičům. Já jsem tady začala chodit na flétnu, tak to možná bylo ruku v ruce.*“

Kromě výtvarného oboru se také učí hru na saxofon. Dlouhodobě chodí do skautského oddílu. Rozdíly vidí hlavně v organizaci: „*Tohle je vlastně škola, takže tady máme vysvědčení. Ale v tom skautovi je to vlastně dobrovolný. Že tam (lektori) učí o svém volným čase, je to vlastně dobrovolnictví a tady je to škola.*“

Přínos školy vidí hlavně ve studiu. „*Tak tady se vlastně hodně učíme, je to fakt, hodně mi to přineslo, ještě jak k tomu tady studuju hrozně dlouho. Takže je to takovej můj druhý domov. Ale jako ten přínos je tu velkej, hodně se tu naučím... A je to i zábava, Lektorka je hrozně hodná.*“

Oproti výtvarné výchově na škole si váží toho, že studium na základní umělecké škole je nepovinné: „*To je vlastně fajn, že když tě to nebaví, tak můžeš odejít, když vlastně zjistíš, že tě to prostě nenaplnuje, tak můžeš odejít. Ale v tý výtvarce ve škole, tam tě za to známkujou – i když to jsou jedničky... Tam ti daj špatnou známku, když nestačíš – ale tady jsi z toho důvodu, že tu chceš být a že tě to baví.*“

Na základní škole také probírají dějiny umění – ve větším rozsahu než na základní umělecké škole. Na základní škole „*to tam někdy zapojují, občas jako o kubismu – že děláme o nějakém tématu a tam si vlastně si zkusíme, co si malujem v kubismu. Ale tady... já už si to moc nepamatuju, teď jsem dělala absolventskou práci – ale občas tu jsou v rámci výtvarky věci zaměřený na určitý téma – ale spíš to jsou celoroční projekty, nápady co dělat. Třeba v hudebce, tam je každou hodinu jiný téma a tady je celoroční, letos byl myslím vesmír.*“

2.1.11 Žák Z

Žák na základní umělecké škole studuje od druhé třídy a letos absolvuje. „*Začal jsem chodit na hudební obor – na flétnu. A pak jsem nějak poznal Lektorku, když jsem tam chodil a nastoupil jsem na výtvarku do druhé třídy a chodím tam doted.*“ Hned na úvodu

rozhovoru uvádí, že má na obou oborech opravdu dobré učitelky: „A na výtvarce, tam je Lektorka a ta je prostě... báječná. Dokáže se tak krásně nadchnout!“

V budoucnu se profesně uměleckému oboru věnovat nechce, nicméně by na škole rád pokračoval a umění se věnoval ve svém volném čase. Kromě výtvarného oboru hraje na housle a chodí dlouhodobě do skautského oddílu. V minulosti také vyzkoušel řadu zájmových kroužků jako angličtina, orientační běh či keramika. Za studium na škole je vděčný, považuje ho za užitečné. Všimá si, že oproti jiným kroužkům má studium větší řád.

Popisuje také rozdíl s výtvarnou výchovou na základní škole: „Ve škole... tam jsou ty úkoly takový jasný a prostě běda, jestli je neudělám. Máme zadání a je to. V zručce, tam to všechny zajímá a je to i víc individuální než ve škole. Lektorka mě nechala i dělat svoje věci.“ Napadlo ho také, že někteří spolužáci, co do základní umělecké školy nechodí, si možná mohou myslet, že je to v učení podobné jako ve škole. Oproti výtvarné výchově také vyzdvihuje práci Lektorky během distanční výuky.

Žák si uvědomuje rozdíl mezi základní uměleckou školou a kroužkem. „Jako dítě jsem to tak nevnímal, ale teď už jo. Myslím ale, že je to užitečný. Když mám hodinu houslí, tak... nevím, přijde mi to prostě jako součást života. Každý pátek a – dostanu se do takové vlastní sféry.“

2.1.12 Rodič Z

Matka na výtvarný obor nechodila, nicméně má (stejně jako její manžel) zkušenost s oborem hudebním. „Oba s manželem jsme chtěli, aby syn chodil na nějaký nástroj. Nejdřív na flétnu, ale nakonec to změnil na housle. A potom, když chodil na flétnu, tak najednou nějak prošel okolo Lektorky a ta ho uchvátila a začal chodit i na výtvarný obor. Ona ho Lektorka nechala si dělat, co bylo i v jeho zájmu, nechala ho dělat si ty jeho komiksy...“

O přínosu základní umělecké školy mluví kladně: „Ten výtvarný obor, to je taková úžasná psychohygienu pro děti! Ony tam přijdou a Lektorka s nimi tak úžasně pracuje! Asi v tom vidím i nějakou záruku kvality, oni mají nějaký ty osnovy, že... má to nějaký směřování. Teď nastoupila nová ředitelka, tak to mají trochu přísnější, předtím mi to přišlo volnější –

třeba si nepamatuji, že by se tolik konaly talentovky. Ted ta nová ředitelka hodně zdůrazňuje, že je to škola, ne kroužek, je důslednější.“

Oproti zájmovým kroužkům si na základní umělecké škole považuje jistoty a záruky kvality. *„Kroužek, ten je na rok a nárazovější, pak odejde učitel a kroužek zmizí... na zušce jsou ti učitelé nějak aprobovaný, na kroužku taky může učit kdekoli... i na tý zušce mají nějaký plán, ty kroužky jsou víc jednorázový, zušky jsou dlouhodobý.“* Nicméně také dodává, že někteří rodiče kroužky vyhledávají schválně a jejich krátkodobost jim vyhovuje. Jako další faktor pak uvádí finance. Zájmové kroužky jsou podle její zkušenosti o něco dražší – zároveň však trvají kratší dobu. *„A možná má i vliv to, že ve Vraném vlastně pořádné jiné kroužky nejsou. Něco je myslím ve Staré škole³⁸, Rybky nebo tak nějak, a keramika ve škole, ale dál nevím. A pak myslím, že má obrovský vliv Lektorka, díky ní ten výtvarný obor žije a spousta dětí ve Vraném k ní chodila.“*

„Myslím, že teď má vliv ta nová ředitelka, že to víc zdůrazňuje, a děti vlastně taky získávají i vysvědčení. Ale pravda, že někteří lidi to podle mě tak nevnímají. Taky v tý zušce je to kouzlo ateliéru, co možná v základní škole tolik není, v zušce to mají asi i líp financovaný. Ty děti přijdou a ocitnou se v ateliéru a už je tam nějaká tvořivá atmosféra!“

2.1.13 Lektorka

Lektorka v dětském věku na základní uměleckou školu nechodila. Má vystudovanou výtvarnou výchovu na pedagogické fakultě v Banské Bystrici – *„To bylo koncipované pro II. stupeň základní a střední školy a vlastně i ty zušky“*. Nejdříve pracovala jako skupinová vedoucí, poté na základní umělecké škole v Praze. Po přestěhování do Vraného nad Vltavou se domluvila s tehdejší ředitelkou místní základní umělecké školy a její zásluhou byl roku 1989 založen výtvarný obor – Lektorka má více než třicetiletou praxi.

Lektorka také uvádí, že na výtvarném oboru chtěla učit nejspíš od začátku. *„Po té zkušenosti, co jsem učila na zušce... Myslím, že bych tam i cílila, že mě prioritně zajímala ta výtvarka a chtěla jsem učit výtvarku, takže bych asi tak i směřovala k tomu. Určitě jsem moc nechtěla učit na základní škole – když už tak spíš na střední.“*

³⁸místní spolek, pořádající kulturní akce i zájmové kroužky pro děti. Dostupné z [Co děláme, proč jsme - místo pro setkávání a vzdělávání \(stara-skola-vrane.cz\)](http://Co.delame.proc.jsme-misto.pro.setkavani.a.vzdělavani(stara-skola-vrane.cz))

Přínos základní umělecké školy uvádí v souvislosti s obavami rodičů. Rodiče se někdy obávají, že žák umělecká profese neužíví. *„Spousta dětí odcházela z devítky na ty střední umělecké školy a taky rodiče často za mnou přicházeli – ,co talentovky, jestli se to dítě vůbec užíví a co dělat...?’ A těch dětí na ty střední umělecké školy odcházelo opravdu hodně. A pak se začaly dostávat i na ty vysoké umělecké školy. Můj první student ale teď učí na třech vysokých, má svou uměleckou činnost, pěkné místo, kreativní práci. Všechny děti, co vystudovaly vysokou uměleckou a mají základy tady ve Vraném, tak se nádherně uplatnily v životě.“*

Jako další přínos uvádí kreativní myšlení: *„Já myslím... ale to jsem teda četla, to není z mojí hlavy – že kdo projde jakýmkoli stupněm nějakého výtvarného vzdělávání, tak má větší procento úspěšnosti v jakýkoli profesi, protože umí kreativně myslet – oni vědí, že to vzniká tím, že když jsme v té zušce a máme zadání, nějaký problém. Tak každé dítě ho vyřeší trochu jinak, už jen v té kresbě, malbě – když jim necháš svobodu, tak to každý řeší jinak a pak vidí, že to jde udělat tak i tak... A pak tohle vzdělání strašně nastartuje kreativitu, kterou v sobě všichni máme. Někde člověk žije víc podle šablon, ale myslím, že to výtvarné vzdělání prostě nějak aktivizuje kreativitu. Přejde problém a nedostanu paniku, protože se to vyřeší, ti lidé umí najít víc řešení.“*

Jako hlavní rozdíl oproti výtvarné výchově na základní škole uvádí rozdílné podmínky: *„Já v tom vidím velký rozdíl v tom, že mám kamarádku, co učí celoživotně na základní škole a je skvělá – ale to je nesrovnatelné, když má v třídě třicet, nebo patnáct dětí, když máš na výtvarnou výchovu hodinu, nebo dvě – resp. jedna a půl hodiny... kdežto my máme tříhodinový blok, takže tam už vlastně vhodný něco rozvést a vnořit se do práce – a ten počet dětí hraje roli. Myslím, že v té výtvarné výchově na škole tam není ten prostor.“*

U kroužku zas zdůrazňuje osobnost vedoucího. Na základní umělecké škole je vzdělávání *„takové celistvé, je to systém vzdělávání, je to systém, má to systém a řád. Možná je tam důležitá ta dlouhodobost, dítě nastoupí v první třídě a vydrží až do deváté, pak ještě ten druhý stupeň... určitě je důležitý ten systém, že si tím děti projdou a opravdu se naučí ten výtvarný jazyk.“*

Lektorka také klade důraz na specifičnost české umělecké školy, která je více založená na prožitku a procesu. *„A na Slovensku, tam mi přišlo někdy, že se šlo víc po té formě, aby se*

děti naučily to řemeslo, co se dá v kresbě, co se dá v malbě... skoro dokonalé, nádherné. Ale tady ta česká škola, i co se týče paní Roeselové nebo pana Zhoře, takoví nestorové zušek, tak to mě vždy uchvacovalo a díky nim jsem našla takovou cestu. Je to hodně filosofie a hodně je to o tom rozvoji osobnosti dětí. Že se nestaví na nějakých výkonech, aby děti vytvořily krásné věci – ale aby skrze tvorbu poznávaly svět, přemýšlely o sobě. A to v těch zuškách vždy takhle bylo. Že to bylo vždy o dětské duši. Sledovat dítě, jak je každé jiné, aby se mohlo vyjádřit. A to česká světová umělecká škola... to prostě přišlo i takových odborných literárních směrů až někdy duchovních a filosofických.“

Při vyučování Lektorka pracuje s výtvarnými řadami a projekty, ale občas využije i samostatné téma. *„Ale je určitě dobré pracovat minimálně v té řadě, aby se do toho dítě dostalo nějak hlouběji, nebo aby pochopilo, proč a co se to děje v tom tvoření. Nebo nejlepší jsou ty projekty, to se pak tak košatí... aspoň to máš ze všech stran... a v tom se držím v rámci toho RVP. Akorát neřeším tak přesně – ani nevím kdo to tak řeší – kolik je kresby a kolik toho, člověk to vyvažuje tak přirozeně.“* Za léta praxe si Lektorka našla systém, který jí vyhovuje a pomocí kterého žáky postupně učí základy kresby v jednotlivých ročnících. Za důležitou také považuje orientaci v současném umění. *„Snažím se je seznámit aspoň s pěti současnými umělci nebo je vzít aspoň do pěti galerií. Ale teď je strašně složité vzít děti do ateliérů, tohle podepsat, rodiče podepsat, děti podepsat, takových papírů! Ale chodívala jsem pravidelně, to mi přijde úplně zásadní.“*

V další fázi rozhovoru Lektorka sdílela své zkušenosti s vnímáním základní umělecké školy z pohledu rodičů a dětí: *„Já si myslím, že čím dál víc lidí chápou, že ta základní umělecká škola, že to opravdu nejsou kroužky. Ale ze začátku to tak asi lidi tak vnímali, že je to kroužek. Ale (předchozí) paní ředitelka, ta je vychovávala, když někdo zmínil, že chodí na kroužek, tak hned dostali přednášku, že jsme škola a tak! Asi myslím, že dnes už v podvědomí lidí je, že zuška je škola. Aspoň myslím, že co si všímám svých žáků, tak ti to vnímají takhle, že to nemají za kroužek. A i tahle nová paní ředitelka to vede tak, že chce, aby se zuška zviditelňovala, pořádá různé akce, ten styk s veřejností je pro ni důležitý a myslím, že lidi vidí tu úroveň. Takže já si myslím, že moji žáci to vnímají jako školu a že si toho tak považují, že dostanou i vysvědčení...“*

Žáci jsou na konci roku hodnoceni vysvědčením se známkami. Lektorka uvedla, že je to spíše z organizačních důvodů, protože slovní hodnocení by pro jediného lektora bylo velmi náročné. *„Asi by to chtělo to ústní, ale já je ústně hodnotím při kontaktu s rodiči. Nebo přímo v průběhu, my se vlastně hodnotíme na konci každé výtvarky, že si sedneme do kroužku a povídáme si o tom. Například právě teď druhá lektorka má trochu jiný systém. Ale já bych si to bez toho nedovedla představit. Rozložit ty práce a podívat se na ně, to mi přijde strašně zásadní. Takže pak ty děti odchází každou výtvarku s tím, že je pochválím – a oni se i pochválí navzájem, že to vidí.“*

Lektorka se také v 90. letech zúčastnila řady seminářů a přednášek a pamatuje si vývoj školy po revoluci. *„Paní Roeselová pravila, že bude velký tlak na to, aby ty zušky přestaly existovat – pravila, že je to unikát, že to vlastně není nikde, aby stát dotoval volnočasové aktivity dětí – že všude jinde si děti platí, za to aby mohly po škole něco dělat. A tady to dotuje ministerstvo školství! Ty zušky – děti si sice zaplatí nějaké školné ale to gro, naše platy – to je prostě unikát. A paní Roeselová tvrdila, že až se změní podmínky a bude se to tlačit do modu kapitalistického, tak se opravdu vzedmula taková vlna a hrozně apelovala na všechny zušky, aby dávaly o sobě vědět, vystavovaly, aby bylo vidět, že tu žijí. A i na základě toho začaly vznikat ty rámcové vzdělávací plány, protože... prostě když jsme od toho ministerstva školství, tak abychom měli všechny tyhle zákony a tyhle věci. A tak si myslím, že zatím se držíme. Ale kdo ví, co přinese budoucnost.“*

S Lektorkou jsme také dospěly k názoru, že výtvarný obor je brán jako kroužek spíše než například obor hudební. Nicméně lze zaregistrovat větší nárůst zájmu o umělecké vzdělávání, Lektorka uvádí, že se hlásí jak více dětí do prvních ročníků, tak více absolventů míří na umělecké střední školy.

„Zušky mají obrovský smysl, co se týče kreativity, ale i toho – netvrdím, že vyřeším každý problém – ale to dítě má nějakou absolventskou práci a neví si rady, že to nebude umět – tak si to zkusí nakreslit, promyslet a... všechno jde, k něčemu se dostane, dá se to nějak vyřešit!“

2.2 Shrnutí výzkumné části

Jak bylo řečeno, kvalitativní výzkum často pracuje s malým počtem jedinců, a proto jej není možné generalizovat. Všichni respondenti se k základní umělecké škole vyjádřili kladně a přívětivě. Nemohu ale opominout možný efekt tzv. dveřníků – „*osoby, které umožňují výzkumníkům pobyt v terénu a přístup k zajímavým jedincům a skupinám*“ (Hendl, 2005, s. 152) – tedy možnost, že Lektorka vybrala respondenty již projevující zájem o umělecké vzdělávání.

Žák A a Z uvedli, že začali na základní umělecké škole studovat z vlastního zájmu. Všichni žáci již měli předcházející zkušenost s hudebním oborem a prostředí školy tak znali. Vliv také mohli mít jejich kamarádi na výtvarném oboru či přívětivá osobnost Lektorky. Rodiče jako důvod uváděli také (ne)dostupnost dalších kroužků nebo výhodnější cenu. Žáci končící studium I. stupně zatím umělecké vzdělávání profesně využít neplánují.

Zajímavé je, že dotazovaní rodiče (a ani Lektorka) sami na výtvarném oboru nestudovali, nicméně dva rodiče se uměleckému povolání v menší či větší míře věnují a třetí rodič má zkušenost s oborem hudebním – všichni rodiče (někdy i s partnerem) mají k umění kladný vztah a podporují vzdělávání žáků.

Žáci si všímali, že na základní umělecké škole pracují s dlouhodobějšími tématy, zatímco na základní škole se výtvarné činnosti týkaly spíše sezónních krátkodobějších aktivit. U žákyně A je výtvarná výchova integrovaná do tematických bloků. Starší žáci si více uvědomovali povinnost výtvarné výchovy a větší tlak na splnění požadavků.

Jedním z dalších rozdílů byly podmínky pro tvorbu – matka Z zmínila roli ateliéru. Podle Fulkové (2008, s. 88-89) se základních škol s odbornou učebnou výtvarné výchovy nachází v České republice velmi málo. Ateliéry umožňují učitelům vytvořit atmosféru spolupráce, usnadnit komunikaci a vyhnout se čistě mechanickému kopírování – jak naznačovala matka B, která si stěžovala na přílišné využívání šablon. Lektorka pro změnu přináší pohled z perspektivy učitelky základní školy, která musí většinou pracovat s vyšším počtem žáků a nemůže se žákům věnovat individuálně, jak by si přála.

Respondenti zaznamenali rozdíly oproti kroužku, který byl popsán jako krátkodobější, finančně náročnější či úžeji zaměřený. Základní umělecká škola pro rodiče znamenala

záruku kvality, všímali si její komplexnosti a ucelenosti a jejího zameření na vzdělávání. Někteří respondenti přímo věděli, že se jedná o školu, nebo si uvědomovali její příslušnost ke školskému systému (rodič B, žákyně Y, žák Z, rodič Z). Matka A k rozdílům dospěla během rozhovoru. Přesto někteří respondenti slovo „kroužek“ (či zastaralý výraz „liduška“) používali, ačkoli si postavení školy uvědomovali.

Lektorka také poznamenala, že z její zkušenosti si její žáci a jejich rodiče rozdíly uvědomují. Velký vliv může mít také ředitel – Stárek usuzuje, že za chybným označováním základní umělecké školy jako kroužku často stojí ředitel, který používá špatné pojmy – v případě základní umělecké školy ve Vraném nad Vltavou lze však říct, že minulá i současná ředitelka se snaží šířit povědomí o správné definici výrazů. Hned na úvodní stránce webu školy³⁹ je napsáno, že si rodiče nemají školu plést s kroužkem, a tato informace je opakována i na dalších místech.

Někteří respondenti také zdůrazňovali roli pedagoga – i sama Lektorka osobnost lektorů zmínila. Rodiče i žáci vyzdvihli roli Lektorky v místní komunitě a je tedy možné, že právě to mohl být další z důvodů ke studiu na výtvarném oboru – během rozhovorů se respondenti často vyjadřovali, že „*chodí k Lektorce*“, namísto „*chodí do zušky*“.

Za přínos základní umělecké školy považují hlavně rozvoj kreativity a s tím spojené schopnosti řešit problémy, což mohou žáci uplatnit i v běžném životě. Oceňují ale také její pedagogickou složku – žáci Y a Z zmiňují užitečnost výtvarného vzdělání, spolu s dalšími dospělými respondenty si všímají její systémovosti a určité záruky kvality garantované státem. Rodič A dodává, že učení je prezentováno hravou a zábavnou formou. Lektorka zvláště zdůrazňuje cílení českých uměleckých škol na rozvoj osobnosti dítěte, zaměření na jeho prožitky a individuální pohled na svět.

³⁹ dostupné na <https://zusvrane.cz/o-nas/>

2.3 Didaktická část

2.3.1 Návrh výukového celku

Na základě zjištěných informací jsem vytvořila návrh výukového celku určeného pro základní uměleckou školu ve Vraném nad Vltavou. Po domluvě s lektorkou jsem získala příležitost provést výukový celek pro sedm žáků v 5. ročníku I. stupně, ve věkovém rozložení 13–14 let. K dispozici jsem měla blok o dvou vyučovacích hodinách.

Vzhledem k tomu, že základní umělecká škola spadá do školského systému, pracovala jsem s rámcovým vzdělávacím programem a se školským vzdělávacím programem vybrané školy.

Podle vzdělávacích programů na základní umělecké škole žák na konci 7. ročníku (mimo jiné):

- vnímá smyslové podněty a vědomě je převádí do vizuální formy prostřednictvím výtvarného jazyka, inspiruje se fantazií nebo realitou, komponuje tvarové, barevné a prostorové vztahy, proměňuje běžné v nezvyklé (RVP ZUV)

a také:

- experimentuje se základními kompozičními zákonitostmi, jako je výtvarný kontrast, harmonie, vyváženost (předmět plošná tvorba)

- experimentuje a hledá nové možnosti vyjadřování v plošné tvorbě (předmět plošná tvorba)

- pracuje s různými tvarovými prvky – odřezky dřeva, krabičkami, špejlemi, kameny (předmět prostorová tvorba, ŠVP ZUŠ Vrané nad Vltavou)

V období realizace se skupina věnovala výtvarné řadě zaměřené na řemesla a práci s materiály. Proto jsem se rozhodla na řadu navázat a zaměřit se na tvorbu s materiály. Žáci se měli nejprve zamyslet nad tím, jaké druhy materiálů nebo látek jsou jim sympatické a naopak s jakými materiály neradi pracují.

Ve výtvarné tvorbě pak měli za úkol propojit plošnou tvorbu s prostorovou. K dispozici dostali čtverček o velikosti 21 x 21 cm a zásobu různých přírodních i nepřírodních materiálů. Snažila jsem se, aby bylo možné zapojit více smyslů a materiály byly zajímavé

i na hmat nebo čich. Využila jsem například dekorativní mech a květiny určené pro aranžování, různá peříčka, směs zrní, písek, hlínu, oříšky, rýži, kůži nebo třeba koření (hřebíček). Žáci měli z materiálů vytvořit kompozici, která by je vystihovala. Na konci tvorby jsme si práce ukázali a žáci popsali, jaké materiály vybrali a proč.

2.3.2 Realizace výukového celku

Na začátku jsme si krátce povídali o materiálech, které jsou jim příjemné. Padly návrhy jako kožíšek nebo sníh. Naopak žákům neradi sahají na křídou nebo ostrou travu.

Poté jsem popsala zadání, byli vybídnuti si materiály prohlédnout, osahat i očichat a následně z nich vybrat ty, které se jim zamlouvají a které je oslovily. Žáci mohli kromě nabízených materiálů využít i jiné předměty a látky, které najdou v ateliéru.

Vybrané materiály posléze měli rozložit na papír, experimentovat s kompozicí a snažit se najít takové řešení, které by podtrhlo jejich náladu. V průběhu práce padaly další návrhy na materiály, které by se daly využít, například semínka slunečnice nebo kávová zrníčka. Dvě žačky také napadlo využít keramickou hlínu a jít na zahradu pro čerstvé květiny.

V závěru hodiny jsme práce rozmístili vedle sebe a žáci postupně ukázali, která je jejich a co vybrali za materiál. Bavili jsme se o tom, jak jsou si některé práce podobné, nebo zda by ostatní spolužáky napadlo třeba jiné řešení. Některé práce dle žáků připomínaly nebe, byly lehké a nadýchané, některé zas překvapily svou kombinací – jako například ořechová skořápka naplněná pískem.

2.3.3 Reflexe výukového celku

Žáci spolupracovali, bavilo si je materiály vybírat a osahat či si k nim přivonět. Potěšilo mě, jak různě kompozice pojali, od abstrakce po poměrně konkrétní tvary. Projevili také iniciativu a šli si i pro materiál, který neměli k dispozici – bylo vidět, že je vytváření zajímavé.

Nicméně jsem na začátku cítila, že se mi nedařilo dobře formulovat myšlenky. Žáci však tvořili intuitivně a experimentovali. Někteří si svá díla na konci fotili, takže byli se svou prací spokojeni.

Problémem bylo časové rozložení, někteří žáci vytvořili svou kompozici dřív. Protože měli rozdělaný projekt s lektorkou, ti rychlejší se pouze přesunuli do vedlejší místnosti, kde

začali pracovat na svém projektu. Někteří ale zas museli ke konci hodiny pospíchat. S tím jsem dopředu nepočítala, byla to pro mě proto velmi cenná zkušenost a ponaučení na další hodiny. Vzhledem k organizaci jsem bohužel neměla příležitost delšího časového bloku, nebo více bloků po sobě – při návrhu i realizaci výukového celku jsem shledala, že menší a jednorázovou časovou dotaci není snadné uskutečnit. Při návrhu mě napadaly samé větší celky a jediný blok mi neumožňoval využít větší pružnost a přizpůsobivost.

Fotodokumentace výukového celku (autorské fotografie):

Závěr

Cílem práce bylo vymezit základní umělecké vzdělávání v systému výtvarného vzdělávání.

Teoretická část práce charakterizuje možnosti výtvarné vzdělávání. Nejprve popisuje zájmové a neformální vzdělávání, které úzce souvisí s pojmem volného času. Dále rozebírá výtvarnou výchovu na základní škole. Nejpodrobněji se věnuje charakteristice výtvarného oboru základní umělecké školy a vystihuje jeho specifika na základě odborné literatury.

Základní umělecká škola je v práci zařazena do školského systému, a je vystižena její návaznost na další stupně uměleckého vzdělávání. Má vlastní systém a cíle vyznačené ve vzdělávacích programech, stejně jako své místo v zákoně a s tím i ustanovená pravidla. Zároveň však nepatří do povinné složky vzdělávání a žáci nezískají stupeň vzdělání. Poskytuje ale profesionální vzdělávání v uměleckém odvětví, které jeho absolventi mohou využít i v běžném životě.

Vzhledem k zaměření práce na výtvarnou oblast je v práci využit konkrétní příklad výtvarné výchovy na základní škole a výtvarný obor základní umělecké školy ve Vraném nad Vltavou.

Praktická část za pomoci rozhovorů rozebírá postavení základní umělecké školy z pohledu žáků, rodičů a lektorky výtvarného oboru. Někteří autoři si stěžují na špatné používání pojmů a nevědomost lidí o postavení základní umělecké školy v systému. Avšak výzkumná část odhalila, že někteří respondenti sice někdy používají chybné výrazy, nicméně si hlavní atributy základní umělecké školy uvědomují. Jedná se pouze o malý vzorek, pro větší objektivitu a přesnost by proto bylo potřeba rozsáhlejšího výzkumu. Respondenti také popisují svou zkušenost s dalšími možnostmi výtvarného vzdělávání.

V závěru práce je popsán návrh výukového celku pro základní uměleckou školu, jeho následná realizace a má zpětná reflexe.

Seznam použitých informačních zdrojů

Beš'ák, Jindřich. *Úvaha o základním uměleckém vzdělávání v období po 1. lednu 2005 - tendence, rizika, jistoty...?*. Talent: měsíčník pro učitele a příznivce základních uměleckých škol. Ostrava: Ritornel, 2005, 7(5), 19-21. ISSN 1212-3676.

Diskusní fórum Umělecké vzdělávání a role kulturních institucí: Praha, 22.-23. září 2011: sborník příspěvků. Praha: NIPOS, c2011. ISBN 978-80-7068-012-4.

Fulková, Marie. *Diskurs umění a vzdělávání*. Jinočany: H & H, 2008. ISBN 978-80-7319-076-7.

Hendl, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 8073670402.

Hofbauer, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

Kitzbergerová, Leonora. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2014. ISBN 978-80-7290-667-3.

Kljunić, Bojana. *Český systém základního uměleckého vzdělávání je světovým unikátem*. Učitel'ské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy. Praha: Josef Král 1883-, 2014, 117(40), 22-23. ISSN 0139-5718.

Národní ústav pro vzdělávání: *Umělecké vzdělávání* [online]. [cit. 2022-06-16]. Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/uv.html>

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů: v základním uměleckém vzdělávání [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010 [cit. 2022-07-04]. ISBN 978-80-87000-38-0. Dostupné z: <https://www.edu.cz/methodology/manual-pro-tvorbu-svp-v-zakladnim-umeleckem-vzdelavani/>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2021 [cit. 2022-06-27]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv>

Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2010. ISBN 978-80-87000-37-3.

Roeselová, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*.
Přepřac. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2003. ISBN 80-7290-129-X.

Slaninová, Romana. *Rozvíjejí talent a učí žáky ocenit kvalitní umění*. Týdeník školství.
Praha: Sofiprin, 2017, 25(27), 5. ISSN 1210-8316.

Stárek, Jiří. *ZUŠ je škola - nikoliv zájmové vzdělávání: postavení ZUŠ ve světle nového
školského zákona*. Talent: měsíčník pro učitele a příznivce základních uměleckých škol.
Ostrava: Ritornel, 2005, 7(1), 20-21. ISSN 1212-3676.

Šerák, Michal. *Zájmové vzdělávání - jiná cesta za znalostmi*. Andragogika: čtvrtletník pro
vzdělávání dospělých. Praha: DAHA, 2006, 10(1), 18-20. ISSN 1211-6378.

Školní vzdělávací program 2018 – 2019: Výtvarná výchova pro 6. - 9. ročník [online].
Vrané nad Vltavou: Základní škola Vrané nad Vltavou, 2017 [cit. 2022-07-03]. Dostupné
z: <https://www.zsvrane.cz/vzdelavaci-program/>

*Školní vzdělávací program základní umělecké školy Vrané nad Vltavou: Výchova je
Příklad a Lásky* [online]. Vrané nad Vltavou: Základní umělecká škola Vrané nad Vltavou,
2002 [cit. 2022-07-03]. Dostupné z: [https://zusvrane.cz/o-nas/dokumenty-skoly/skolni-
vzdelavaci-program/](https://zusvrane.cz/o-nas/dokumenty-skoly/skolni-vzdelavaci-program/)

Šobáňová, Petra. *Tvoříme společně: metodika pro výtvarnou výchovu s proinkluzivními
přístupy k uměleckému vzdělávání* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci,
2018 [cit. 2022-06-28]. Dostupné z: [https://www.imuza.upol.cz/site/wp-
content/uploads/2018/01/Tvorime_spolecne_Sobanova-a-kol..pdf](https://www.imuza.upol.cz/site/wp-content/uploads/2018/01/Tvorime_spolecne_Sobanova-a-kol..pdf)

*Učební osnovy pro přípravné studium a 1. stupeň základního studia na lidových školách
umění: výtvarný obor*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1981

vyhláška č. 74/2004 Sb., Vyhláška o zájmovém vzdělávání

vyhláška č. 71/2005 Sb., Vyhláška o základním uměleckém vzdělávání

vyhláška č. 48/2005 Sb., Vyhláška o základním vzdělávání a některých náležitostech
plnění povinné školní docházky

zákon č. 563/2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

zákon č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zrcadlo: čtvrtletník obce Vrané nad Vltavou [online]. 4. Vrané n. Vltavou: Obecní úřad Vrané nad Vltavou, 2021 [cit. 2022-07-04]. Dostupné z:

<https://vranenadvltavou.cz/zrcadlo---obecni-zpravodaj/#obsah>

Zrcadlo: čtvrtletník obce Vrané nad Vltavou [online]. 3. Vrané n. Vltavou: Obecní úřad Vrané nad Vltavou, 2021 [cit. 2022-07-04]. Dostupné z:

<https://vranenadvltavou.cz/zrcadlo---obecni-zpravodaj/#obsah>